

En bytur ved år 1850.

(En forkortet historie Gjengitt i Årsskrift, SH og Solum Historie)

Anna Staakkan skrev i 1939 denne historien, som nok ikke er historie, men likevel historisk, for så vidt de bygdefolk som er nevnt ved navn, er korrekt plassert, og tidskoloritten er bra bevart. En og annen liten anakronisme forekommer nok, men uten å forstyrre sammenhengen nevneverdig. Vi gjengir historien her i noe forkortet form:

En Solumherring, som vi kan kalle Abraham, dro til Skien en Mikkelsmarken og skulle bytte bort en blakk hest. Han hadde 100 daler i lommen, og handelen ble anstrengende nok, både dagen og natten. Blakken gikk raskt på handel, og de nye hestene likeså. Det ble jo noe mellomlag av og til. Om morgenen da det ble lyst, skulle han se nærmere på den sistkjøpte hesten, som humret kjent og vennlig mot ham. Det var Blakken, men de 100 dalerne hadde han betalt i bytte for forskjellige hester. Så spente han Blakken for letting-sleden og kjørte utover til Solum. Da han kom til Isak Moe ved Klostergrinden, ble han tørst og gikk inn der.

Han hadde hatt en forsmedelig tur syntes han. De hundre dalerne, som han hadde fått av Parnemann for noen bjelker som han skulle levere til våren, skulle han jo egentlig ha satt i banken. Men banken hadde vært låst, og kassereren var ikke å finne, og så gikk det som det gikk.

Heldigvis hadde H. I. Leibe Hansen lånt ham fem daler, så han kunne betale Moe for en tolvskillingsdram og spandere en på sin venn Lars Petter som også kom innom. Isak Moe gav godt mål og satte seg ned for å slå av en prat om de dårlige tider som brakte penge tap på alle kanter. En av Skjelbredgårdene hadde han hatt noen år, men nå hadde han fått delstevning på den, og tap ble det vel også der, - ikke bare i gesjeften ved Klostergrinden.

(Cappelenes Minde. Vertshuset som ble barnehjem)

Abraham og Lars Petter kjørte nå videre utover Klosterjordene og kom til Hans Mikkelsen ved Hakestensfaret. Hans pleide ha godt fransk brennevin, og de dra inn der, men bevertning ble det ikke noe av, for der satt presten Lammers og leste i postillen sammen med Hans, som nå var blitt vekket.

Våre venner kjørte da videre oppover Geiteryggen til Rasmus Hansen på Varpehaugen, der det ble råd til et krus bayerøl og noen drammer til to skilling stykket.

Fra Rasmus kom de til Sotemakera, som var kjent over hele bygda for sin dyktighet til å brenne brennevin. Hun tok 12 skilling dagen for denne virksomhet. Det var dyrt, men folk sa det lønte seg å ha henne til å brenne. Nå var hun nettopp kommet

hjem fra en tur til Lien, der hun hadde brent to ankere brennevin til en barnedåp. Bra betaling hadde hun fått og en flaske med hjem, og dertil hadde gårdsgutten kjørt henne til dørs. Mannen på Lien hadde ellers fortalt at nå var det kommet en ny lov om tilvirkning av brennevin. Alminnelige bønder fikk ikke lenger lov til å brenne.

Brenningen var forbeholdt produsenter som hadde kjeler til 200 potter. Før kunne en jo brenne sine fem eller ti potter uten at noen blandet seg opp i det. Det måtte vel være Haugianerne som hadde skylda. Hans Abraham var jo også blitt vakt nå, og han var rent ille, - så ung som han var. Karene kunne ikke bare seg for latter ved tanken om at en skulle fremme edrueligheten ved å bruke større kjeler, men Sotemaker a sa at dette var ikke til å le ad, for lensmann Larsen og von der Lippe for omkring på gårdene og målte apparatene. De hadde nettopp vært hos Jyte-Møller på Lunde og der viste det seg at både kjele og kar var altfor små

Neste stoppested var i Fjærestrand hos Hans Andreas Hansen. Han var fra Findal og hadde kjøpt gården av Cappelen. Gift var han blitt med en rik enke etter Guttorm Sultebisk. Det var stor trafikk på Fjærestrand gjestgiveri nå ved Mikkelsmess. Her var Bøheringer som hadde driftekuer og hester med seg. Her var en ung mann fra Uvdalsheia som hette Halvor og en Neshering som hette Kittil, og dertil noen fra Nordbø, som var svære til å synge. H. A. H. hadde 40 potter fransk brennevin, og humøret var steget adskillig da Abraham og hans venn dra videre og kom til Skjelbredstrand der de var innom hos Nils Hansen. Her traff de noen Heddøler fra Håve og Våla, som var misnøyde med at de fikk servert bare øl. Ja, så fikk de gå til Søren Hansen på Rugstad, sa Nils, for Søren hadde også tatt hjem 40 potter nå til marken. Våre venner dro videre, var en tur innom Jyte-Møller på Lunde, hvor lensmannen nylig hadde vært og målt brennevinskarene, lest loven og dens bestemmelser om straff for dem som fortsatte brennevinsbrenningen etter den gamle skikken (Lov av 1816 tillot fri brennevinsbrenning hos bøndene), og endte dagen på Bergan skysskifte og gjestgiveri. Her var det fullt hus av

driftebønder fra Telemark og mange unge mennesker fra de nærmeste bygdene.

Stasjonsbergan

Her var en ung spillemann fra Holla, som ble kalt «Fiskestigen». Som han satt og spilte en bruremarsj, gikk dørene opp, og inn kom Nils Arnesens sønner sammen med noen unge jenter,

- slektninger fra Vassdalen og Langeland. Nå ble det dans og sang: «Samlet i fortrolig klynge, hylder vi uskyldig munterhet. Venner la oss grillene bortsynge .. »Til slutt måtte de unge synge Kristen Torstensen Husets nye sang om bonden og kjøpmannen: «Våren vennlig til oss smiler», og da de kom til verset: «Pengemangel, du vel mener. Jeg skal tro vi kjenner den. Hva kan vi vel annet gjøre, som de kjøpmenn farer frem. Hans og jeg og Ola solgte alt det bruk vi hadde, til han Wrigt og Holst og Olsen. Ei en mynt, men gode ord.»

På Bergan fikk Abraham solgt Blakken til Karl Nilsen, som kjøpte den til sin

søster, Aslaug Stavdal, som nettopp var blitt enke og hadde bedt broren skaffe henne en bra hest. 20 daler var prisen og dertil en kjøpskål i fransk brennevin til alle som var til stede, og nå spilte Fiskestigen en slått som hette tjuedalerslått. Den hadde han lært av Myllarguten, sa han.

Dagen etter gikk Abraham og Lars Peter til Marodden og fikk ros og kyss til Leirodden. Her var det høve til å få en bit mat og en styrkedråpe før de tok ut på roturen over til Haukenesodden, der det var gjestgiveri, rikelig av mat og drikke, og fullt av folk. Karene tok et slag kort, - Scherwurz, - med en Gjerpensokning, Østen Mæla, og dro så videre til neste gjestgiveri, Hella, der Lars og Maren bodde. Leirodden

Nettopp som Abraham og hans venn kom dit, la også et følge av bønder fra Kviteseid i land. Også de hadde med seg en spillemann, - Olav Gunnarson, - og de skrøt av at det var spillemannen over alle spillemenn. Myllarguten var smågutt imot ham. På det punkt tålte de ingen motsigelse, og det holdt på å bli slagsmål, men Lars tok fram en 5-potter, og stemningen ble atter fredelig.

En kar som hette Tormod Borgejordet sang en vise om Gramandhusen, og hele følget rodde til Fjærestrand.

Og karene fortsatte sin rundtur, var atter innom hos Sotemakera og hos Rasmus Hansen på Varpehaugen og hos Hans Mikkelsen, der det var to fremmendfolk, Elling Nielsen og John Haugvaldstad, som forsøkte å tale skriftens alvorsord til Abraham og Lars Petter. Dette var nå som å skvette vann på gåsa, og karene kom seg ut derfra og inn hos Isak Moe, der de traff en gutt fra Melum, John Jørgensen Næs, som kunne fortelle at nå var Blakken på vei til Stavdal. Han hadde møtt Karl og hesten ved Krøssen, sa han.